

Karin Boye (1900 - 1941)När Karin Boye var nio år gammal flyttade familjen till Stockholm. Hennes pappa Carl Fredrik "Fritz" Boye och hennes mor Signe kom båda från familjer av välbärgade tjänstemän. Karin tyckte att hon själv blev "överexemplariskt" skött. Hon hade höga betyg i skolan. Brodern Sven föddes den 17 januari 1903. Hennes andra bror Ulf föddes den 12 augusti 1904. Då gick hon i Halls småskola.

1915 bosatte sig familjen i förortskommunen Huddinge, sydväst om Stockholm. Där i en skogsbacke med björkar, rakvuxna furor och vackra ekar hade det byggts en högrest vacker villabyggnad, faluröd med vita knutar och listverk. Familjen gav sin nya boning namnet Björkebo. Där skrev hon mycket ungdomslyrik, noveller och teaterpjäser samt ritade och målade akvareller.

Karin Boye avlade studentexamen 1920 och folkskolläraryrkeexamen 1921. Därefter begav sig Boye till Uppsala för att studera grekiska, nordiska språk och litteraturhistoria. Hon tog en filosofisk ämbetsexamen vid Stockholms högskola 1928.

1922 debuterade hon med diktsamlingen Moln som förmedlade en ung människas grubbel över Gud, livets brister och sin egen framtid. Men där fanns också hennes speciella särdrag och motivkretsar, formellt märks de lättflytande rimmen och tendensen till bokstavsrimer (som skulle förstärkas när hon fick läsa Eddas dikter på isländska i Uppsala). Men framför är den speciella rytmen slående, där till exempel betonade stavelser avlöser varandra. 1925 höll hon sitt berömda Tal till mannen vid studentkårens vårfest. Den första romanen, Astarte, fick pris i en nordisk romanpristävling 1931.

1927 blev Karin Boye medlem av den socialistiska tidskriften Clartés redaktion. Hon var också med och grundade tidskriften/förlaget Spektrum, och ingick i dess redaktion 1931-32 och kom att bidra med en del av kapitalet för detta initiativ (hennes far hade avlidit 1928 och de ärvda pengarna från honom gjorde henne ekonomiskt oberoende under några år). 1931 blev hon även invald i samfundet De Nio.

Under en vistelse i Berlin 1932-1933 tog hon steget till att leva med sin homosexualitet, på ett tydligare sätt än tidigare. Hennes äktenskap med Leif Björk upplöstes under Berlinåret, och när hon återvände till Sverige var hon, som vännerna upplevde det, förändrad: mer elegant, mindre intresserad av den aktivt marxistiska sidan i Clarté, och kanske mera sårbar än tidigare. Efter en tid bjöd hon in en ung tysk-judisk kvinna, Margot Hanel, som hon mött och "förfört" (hennes eget uttryck) i Berlin, och de kom sedan att leva tillsammans i princip fram till Boyes död - detta vid en tid då homosexualitet fortfarande var ett brott i Sverige.

Boye hade förmodligen varit medveten om en homosexuell eller bisexuell sida hos sig själv sedan tiden för debutboken, men det var en dragning hon hade svårt att praktiskt acceptera därför att den tycktes kräva av henne att hon skulle leva som en man, dessutom var det svårt att tala öppet om saken. Margit Abenius, som kände Boye från studentåren och framåt och starkt kom att påverka bilden av henne, spårar det här problemet från hennes tonårsdikter och framåt. Redan i de dikter och legender hon skrev i tonåren identifierar sig Boye mycket ofta med manliga hjältar och deras offerhandlingar kan ofta ses som erotiskt laddade.

Abenius menar att kampen mellan att vara trogen sina egna val, även de omedvetna valen, och sin egen övertygelse - "att leva rak" med Boyes uttryck - och de yttre moraliska krav som vi gärna vill ta på oss (överjaget hos Freud) - en viktig konfliktlinje från debutboken och framåt - har en del att göra med Boyes insikt om sin förbjudna lust. Boye gör själv en liknande tolkning i Kris, men eftersom den är skriven just efter Berlinåret kan man inte utan vidare se romanen som facit till den kris Boye genomgick i början av 1921 (och som hon själv gjorde en första analys av i ett brev till väninnan Agnes Fellenius). Under tiden i Berlin genomgick hon också viss psykoanalytisk behandling, och kunde bevittna nazismens genombrott på nära håll.

Karin Boyes mest berömda dikt är troligen "Ja, visst gör det ont när knoppar brister" ur samlingen För trädets skull, följt av "I rörelse". Av prosaverken är de mest kända den delvis självbiografiska romanen Kris och dystopin Kallocaïn.

Som essäist sysslade hon främst med litteraturanalyser och det psykoanalytiska inflytandet på modernismen; hon var också verksam som kritiker. Karin Boye räknas till den andra generationens svenska modernister (efter Lagerkvist och Sjöberg i den första vågen).

Karin Boye avled efter en överdos av sömnpiller (troligtvis självmord) efter att ha lämnat sitt hem den 23 april 1941. Enligt det regionala arkivet i Göteborg hittades Karin Boyes livlösa kropp vid en stor sten på en kulle norr om Alingsås. Hon hade vid denna period ett kärleksförhållande med Margot Hanel, som även hon kort därefter begick självmord.

En vers ur Boyes postumt utgivna diktykel De sju dödssynderna ("Allt som är spritt och delat") finns medtagen som s.k. läsepsalm i Psalmer och visor 76. Den medtogs dock inte i den slutligen antagna 1986 års Psalmbok. En staty över Karin Boye står rest vid Stadsbiblioteket Göteborg, nära Götaplatsen.

Karin Boye - Inåt

M i n Gud
och m i n sanning
såg jag
i en sällsam stund.
Mänskors ord
och bud tego.
Gott och ont
min själ glömde.
M i n Gud
och m i n sanning
drack jag
i min ängslans stund.
Min Gud
var salt mörker,
min sanning
hård metall.
Djupt skalv jag.
Naken stod jag,
sköljd av vågor
av kall sanning,
kall, stark,
föraktfull sanning --
m i n Sanning
och m i n Gud.

AFTONBÖN

Ingen stund är såsom denna,
kvällens sista, tysta timma.
Inga sorger längre bränna,
inga stämmor mera stimma.

Tag då nu i dina händer
denna dagen som förflutit.
Visst jag vet: i gott du vänder
vad jag hållit eller brutit.

Ont jag tänker, ont jag handlar,
men du läker allt och renar.
Mina dagar du förvandlar
så från grus till ädla stenar.

Du får lyfta, du får bära,
jag kan bara allting lämna.
Tag mig, led mig, var mig nära!
Ske mig vad du sen må ämna

Karin Boye - Från en stygg flicka

Jag hoppas du inte alls har det bra.
Jag hoppas du ligger vaken som jag
och känner dig lustigt glad och rörd
och yr och ängslig och mycket störd.

Och rätt som det är, så får du brått
att lägga dig rätt för att sova gott.
Jag hoppas det dröjer en liten stund...
Jag hoppas du inte får en blund!

Karin Boye - Efter döden

"Hur känns det, när man får vingar, då man är död, säg, mor?"
"Först kröker ryggen på sig, den växer så bred och stor.

Sen blir den tyngre och tyngre. Det är som man bar ett berg.
Det rister och det brister i revben och kotor och mäg.
Så rätar den upp sig med ett ryck och bär allt, allt
Då vet man, att man är död nu och lever i ny gestalt

Karin Boye - Ja visst gör det ont

Ja visst gör det ont när knoppar brister.
Varför skulle annars våren tveka?
Varför skulle all vår heta längtan
bindas i det frusna bitterbleka?
Höljet var ju knoppen hela vintern.
Vad är det för nytt, som tär och spränger?
Ja visst gör det ont när knoppar brister,
ont för det som växer
och det som stänger.

Ja nog är det svårt när droppar faller.
Skälvande av ängslan tungt de hänger,
klamrar sig vid kvisten, sväller, glider -
tyngden drar dem neråt, hur de klänger.
Svårt att vara oviss, rädd och delad,
svårt att känna djupet dra och kalla,
ändå sitta kvar och bara darra -
svårt att vilja stanna
och vilja falla.

Då, när det är värst och inget hjälper,
Brister som i jubel trädets knoppar.
Då, när ingen rädsla längre håller,
faller i ett glitter kvistens droppar
glömmer att de skrämdes av det nya
glömmer att de ängslades för färden -
känner en sekund sin största trygghet,
vilar i den tillit
som skapar världen.

Edith Södergran - Tre systrar

Den ena systemn älskade de söta smultronen,
den andra systemn älskade de röda rosorna,
den tredje systemn älskade de dödas kransar.

Den första systemn blev gift:
man säger, att hon är lycklig.

Den andra systemn älskade av hela sin själ,
man säger att hon blev olycklig.

Den tredje systemn blev ett helgon,
man säger, att hon skall vinna det eviga livets krona.

Edith Södergran - Mot alla fyra vindar

Ingen fågel förflyger sig hit i min undanskynda vrå,
ingen svart svala som bringar längtan,
ingen vit mås som bebådar storm...
I klippors skugga håller min vildhet vakt,
färdig att fly för minsta rassel, för nalkande steg...
Ljudlös och blånande är min värld, den saliga...
Jag har en port mot alla fyra vindar.
Jag har en gyllene port mot öster — för kärleken som aldrig kommer,
jag har en port för dagen och en annan för vemodet,
jag har en port för döden — den står alltid öppen.
